

Spis:

Mednarodni mladinski geografski pariskovalni
tabo - Priloge 3, od 6-16. 7. 1974. v Proseja =
kocih (tudi karte)

Team avtorjev:

redaktor: Darja Uravjek

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE V LJUBLJANI

MEDNARODNI MLADINSKI GEOGRAFSKI
RAZISKOVALNI TABOR - POMURJE 3
OD 6.-16. 7. 1974 v PROSENJAKOVCIH

SOCIALNOGEOGRAFSKO PROUČEVANJE NARODNOSTNO ME-
ŠANEGA OZEMLJA NA PRIMERU KATASTERSKIH OBČIN
PROSENJAKOVCI IN SELO

Redakcija: Darka Uranjek, univ. asistent

Ljubljana, januar 1975

UVODNA BESEDA

Mednarodni mladinski raziskovalni tabor POMURJE III v Frosenjakovcih, ki je bil posvečen socialno-geografskim problemom narodnostno mešanega s Slovenci in Madžari poljenega naselja v dveh katastrskih občinah Frosenjakovci in Selo ter funkcionalnosti jezika na tem območju, je organiziral in strokovno vodil Inštitut za geografijo univerze v Ljubljani s sodelovanjem Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti pod strokovnim vodstvom prof. dr. Vladimírja Klemenčiča in sodelavcev Inštituta za geografijo asistentke Darke Uranjek, prof. Ludvika Glasa iz Murske Sobotice, asistenta Marijana Klemenčiča, asistenta Marjana Bavbarja in asistenta Dušana Pluta.

Tabora se je udeležilo 22 mladih raziskovalcev srednješolcev iz različnih slovenskih šol iz SR Slovenije, slovenski srednješolci iz Tržaškega in Goriškega v Italiji in slovenske Koroške v Avstriji ter predstavniki madžarske narodnosti iz Prekmurja.

V 10 dneh so se mladi udeleženci tabora seznanili s oblikami socialno-geografskega raziskovalnega dela na narodnostno mešanem ozemlju.

Raziskovalno delo je potekalo v več fazah:

- spoznavanje literature o tem območju in problematiki narodnostno mešanih ozemelj (ekskurzija),
- predavanja o problematiki, ki jo je tabor obravnaval,
- terenske delo: prepisovanje podatkov, anketiranje, kartiranje
- analitsko delo: statistična obdelava, kartografska analiza
- sintetično delo: pisanje elaboratov skupin o opravljenem delu.

Prvi dan je bil posvečen avtobusni ekskurziji po Pomurju, katere namen je bil, da mladi spoznajo pokrajino, v kateri bodo raziskovali. V Pokrajinski in študijski knjižnici nam je višja bibliotekarka Nika Brumen predavala in pripravila razstave o Pomurski književnosti in o prevajalski dejavnosti za madžarsko manjšino. Ekskurzijo je vodil prof. Ludvik Glas, ki je udeležence seznanil s sodobnimi gospodarskimi, kulturnimi in političnimi problemi Pomurja.

V naslednjih dneh so bila za udeležence pripravljena predavanja in razstava literature in materialov o območju, kjer bo potekala raziskava, z namenom, da udeležence tabora seznanimo s problematiko. Predavanja so bila naslednja: prof. dr. Vladimirja Klemenčiča "O socialnogeografskih problemih nacionalno mešenih ozemelj", prof. Ludvika Glasa "O geografskem položaju Pomurja in obravnavanega območja", asist. Darke Uranjek "O poteku raziskovalnega dela tabora", doc. dr. Mirka Peka "O Metodah raziskovalnega dela v družbeni geografiji", prof. Janeza Malačica "O centralnosti krajev v Pomurju", tov. Penteka "O gospodarskem položaju občine Murska Sobota", ing. Eorija "O problemih kmetijstva na območju Goriškega" in pravnik Hajoša "O pravnih problemih narodnosti pri nas".

Udeleženci tabora so bili razdeljeni v več skupin, ki so raziskovale različne probleme. Naloga teh skupin je bila poleg zbiranja podatkov, terenskega dela in analize podatkov tudi pisanje poročil o opravljenem delu in risanje ustreznih kart in diagramov. Vsaka skupina je imela svojega mentorja - asistenta, ki je skrbel za koordinacijo dela, razlagal postopke dela in pomagal z nasveti.

Sedež tabora je bil v kulturnem domu v Frosenjakovcih, kjer so udeleženci bivali in imeli tudi prostore za raziskovalno

delo. Njihove raziskovalno delo je bilo omejeno na kataster-ski občini Frosenjakovci in Selo ter na obe enako imenovani nselji. Podatke o lastništvu in o zemljiških kategorijah je skupina mladih prepisovala na katastrskem uradu v Murski So-Boti.

V prostem času so se edeleženci tabora srečali z mladinci tovarne Pletilstvo Frosenjakovci in z vaške mladino. Prav tako se obiskali tudi obmejno karavlo v Frosenjakovcih, s predstavniki občinske mladinske konference pa so se pogovarjali o problematiki mladih in delu mladinske organizacije. Z vaške mladino in predstavniki JLA pa je bila odigrana tudi nogometna tekma.

Rezultate svojega dela so mladi raziskovalci prikazali v obliki referatov na zaključni slovesni konferenci, za katero so pripravili tudi razstave delovnih kart in kartogramov. Ker so mladi raziskovali na narodnostno mešanem ozemlju, so bili povzetki vseh referatov prevedeni in prebrani v madžarščini.

Slovesne konference so se udeležili predsednik Komisije za narodnostna vprašanja pri SZDB Slovenije tovariš Hartman, predsednik gibanja "Znanost mladini" doc. dr. Marijan Žagar, predstavnik Centralnega komiteja ZM Slovenije, predstavniki oddelka za geografijo filozofske fakultete, predstavnik občinske skupščine Murska Sobota, predstavniki sosednje občine Lendava, predstavniki političnih organizacij občine in nekateri domačini, ki so pomagali pri organizaciji tabora, predstavniki tiska in televizije in ostali gostje.

Darka Uranjek, univ.asistent
Inštitut za geografijo uni-
verze v Ljubljani

- Organizacija tabora: Inštitut za geografije univerze v Ljubljani s sodelovanjem Pokrajinske in študijske knjižnice v Murski Soboti
- Pokrovitelji: Gibanje "Znanost mladini", Centralni komite ZM Slovenije, Skupščina občine Murska Sobota.
- Strekovni vodja: prof. dr. Vladimir Klemenčič
- Tehnični vodja: Darka Uranjek, univ. asistent
- Mentorji: Ludvik Olas, profesor geografije na Pedagoški akademiji Maribor
Darka Uranjek, univ. asistent
Marijan Klemenčič, univ. asistent
Marjen Ravbar, univ. asistent
Dušan Plut, univ. asistent
- Sedež tabora: Kulturni dom v Prosenjakovcih

SOCIALNOGEOGRAFSKO PROUČEVANJE NARODNOSTNO MEŠANEGA OZEMLJA
NA PRIMERU KATASTERSKIH OBČIN PROSENJAKOVCI IN SELO

Na mladinskem raziskovalnem taboru Pomurje III v Prosenjakovih smo si zadali nalogo raziskati socialnogeografske probleme in faktorje razvoja na specifičnem narodnostno mešanem ozemlju v Prekmurju na Goričkem. Za primerjavo smo si zbrali dve katasterski občini in 2 naselji, od katerih se Prosenjakovci narodnostno mešano s Slovenci in Madžari poseljeno naselje, vas Selo pa je pretežno slovensko naselje.

Naša naloga je bila zbrati ustrezen statistični material in nekaj iz statističnih publikacij, nekaj na katasterskem uradu v Murski Soboti, ostale podatke pa smo dobili v obliki ankete, ki smo jo izvedli v vaseh Prosenjakovci. Anketirali smo 273 gospodinjstev. Naše terensko delo - kartiranje izrabe tal v obeh katasterskih občinah in kartiranje obeh naselij ter merjenje talnih profilov in temperatur je bila za udeležence zelo zanimiva faza dela. Z anketiranjem in kartiranjem smo želeli poleg ostalega ugotoviti zlasti gospodarsko usmerjenost kmečkih gospodarstev, problem zaposlovanja in migracij v tujino in problem dvojezičnosti kot enega izmed faktorjev življenja v tej pokrajini.

PROMETNI POLOŽAJ OBRAVNAVANEGA OBNOČJA

Skupina 1: član: Goran Rustja - Državna klasična gimnazija in
licej "Primož Trubar" s slovenskim učnim jezi-
kom - Gorica - Italija

mentor: Boris Križan - absolvent geografije

Razvitost prometnega omrežja v Prekmurju je še danes odraz večstoletne povezanosti te pokrajine z agrarno in polfevdalno Madžarsko. Prekmurje v sklopu Ogrske je bilo z reko Muro odrezano od matične Slovenije in je tako predstavljalo obrobno ogrsko pokrajino, ki so se je vse pomembnejše cestene poti, ki so povezovale Avstrijo in Ogrsko z ostalo Evropo, izognile. Vsa bližnja večja naselja na Ogrskem so bila na široko obdana z agrarnim zaladjem, ki jih je oskrbovalo z delovno silo in z agrarnimi pridelki, tako da Prekmurje ni imelo na Ogrskem ne kakoga trga za svoje produkte ne industrijskih sntrov, kamor bi lahko pošiljalo odvečno delovno silo. Murska Sobota in Lendava sta bili povezani z Budimpešto po dveh železniških progah, ki pa iz prejšnjih razlogov nista igeli gospodarskega pomena prav tako kot ceste.

Tudi stara Jugoslavija je storila le malo, da bi tesneje povezala Prekmurje z matično Slovenijo. Vzpostavila je železniško zvezo med Mursko Soboto, Mariborom, Ljubljano in ga tako spojila s Slovenijo. Tudi železniška proga do Lendave, zgrajena leta 1890, danes več ne ustreza sodobnemu prometu, zahtevam po hitrem prevozu tovorov in potnikov - migrantov. Leta 1969 je bil ukinjen železniški promet med Hodošem in Mursko Soboto (danes se odvija po tej progi samo tovorni promet do Pucovec).

Prav ukinitvev te osnovne prometne arterije, ki je tako rekoč povezovala pretežni del Goriškega z Mursko Soboto in naprej z ostalim svetom, pomenila preobrat v razvoj cestne povezanosti te pokrajine. Izgubo železniške proge je bilo treba nadomestiti z odpirenjem novih avtobusnih zvez, s tem pa je bilo tudi potrebno usposobiti cestno omrežje. Pričelo se je z asfaltiranjem ceste Murska Sobota - Hodoš (dograjena je bila lani), postopoma pa se izpopolnjuje celotno cestno omrežje na Goriškem. Danes predstavlja Goriško gravitacijsko območje Murske Sobote, nadaljnji gospodarski razvoj celotne

pokrajine pa nesporno zavisi od odprtosti državne meje z Madžarsko oziroma Avstrijo.

Analizirali smo prometni položaj in prometno povezanost Prosenjakovec in Sela skupaj z ostalimi naselji narodnostno mešanega ozemlja v Prekmurju, ki pripada občini Murska Sobota. Naselja leže v vzhodnem delu Goričkega in naravno gravitirajo proti vzhodu, proti dolini Velike Krke. Usmerjenost dolin proti vzhodu je torej v preteklosti odigrala veliko vlogo v razvoju te pokrajine. Danes ti naravni faktorji glede na razvoj tehnike in razpoložljivo mehanizacije ne pomenijo več take naravne ovire pri gradnji cestnega omrežja. Osnovni problem predstavljajo danes finančna sredstva.

Tri osnovne prometne žile povezujejo te kraje z Mursko Soboto. Podatke smo zbrali po avtobusnem voznem redu za leto 1974/75. Prva avtobusna proga preide narodnostno mešano ozemlje v Selo in nadalje povezuje naselja Čikečka vas, Motvarjevci, Perdašinci, Prosenjakovci in Berkeveci. Druga osnovna avtobusna proga gre skozi Križevce na Domanjševce, tretja pa povezuje z Mursko Soboto tri najsevernejša naselja: Hodoš, Šalovce in Dolence. Začevoljivo so povezane (ob delavnikih v vsako smer po trije avtobusi) naslednja naselja: Dolenci, Hodoš, Šalovci, Domanjševci, Berkeveci, Prosenjakovci, Perdašinci, Motvarjevci, Čikečka vas in Selo. Za naselja Kruplivnik, Središče, Lončarovci in Ivanjševci smo ugotovili, da leže oddaljeno od avtobusnih prog. Njih prebivalci morajo pešačiti ali premostiti na kak drug način (na primer: z osebnimi prevoznimi sredstvi) več kilometrov poti. Vsi kraji, ki leže na narodnostno mešanem ozemlju niso medsebojno povezani z avtobusno progo. Od vseh avtobusnih prog na narodnostno mešanem ozemlju občine Murska Sobota je asfaltiran le odsek med Šalovci in Hodošem. Boljši časi se obetajo, ko bo asfaltirana v celoti cesta, ki bo iz Murske Sobote, preko Sebeborec, Andrejec, Sela in Prosenjakovec ter Križevcev peljala do Petrovec.

V anketi, ki smo jo izvedli, je bilo tudi vprašanje o opremljenosti gospodinjstev s prometnimi sredstvi. Ti podatki nam v določeni meri kažejo na stopnjo mobilnosti prebivalstva. V Prosenjakovcih (253 anketiranih prebivalcev) smo našli 12 avtomobilov, 25 mopedov; v Selu (290 anketiranih prebivalcev) pa 11 avtomobilov in 29 mopedov. Izstopaje torej cenena in ekonomična prevozna sredstva. Iz tabel smo razbrali, da v opremljenosti s prevoznimi sredstvi med prebivalci obeh narodnosti ni opaziti nobene razlike.

Povzetek

PROMETNI POLOŽAJ

Prekmurje, torej tudi vzhodni del Goriškega s svojimi narodnostno mešanimi naselji, je bilo skozi preteklost in je še danes obrobna pokrajina, prometno šele v zadnjem času nekoliko boljše povezana s sosednjimi pokrajinami. Po ukinitvi železniške proge Murska Sobota - Hodoš se je močno okrepila povezanost goriških naselij potom avtobusnih zvez z Mursko Soboto. Vendar kakovost cest potrebam modernega prometa ne zadošča več. Prometna pomembnost pokrajine bo narasla, ko se bo odprla meja na Madžarsko. Iz karte, ki smo jo izrisali, je razvidno, kateri so kraji, ki so najmočneje povezani z Mursko Soboto. Ugotovili smo tudi naselja, ki so brez avtobusne povezave med seboj in tudi z Mursko Soboto. Obe narodnosti sta v približno enaki meri opremljeni s prometnimi sredstvi (moped, avto) (V Prosenjakovcih).

PRIRODNO-GEOGRAFSKI ELEMENTI V OKOLICI PROSENJAKOVEC

Skupina 2: člani: Ani Kerčmar - Gimnazija "Juša Kramarja"
Murska Sobota
Janko Brajnik - Slovenska gimnazija Koper
mentor: Dušan Flut, univ. asistent

1. Namen proučevanja in predstavitev delovnega področja

V okviru letošnjega mladinskega mednarodnega raziskovalnega tabora "Pomurje III" je letos prvič delala tudi ekipa, ki je posebno pozornost posvetila prirodno-geografskim dejavnikom. Namen terenskega dela te skupine je bil predvsem v seznanjanju z merilnimi instrumenti, v orientaciji na terenu s pomočjo kompasa in topografske karte ter seveda proučitev nekaterih prirodnih danosti v smislu kmetijske izrabe prostora. Pogoje in meje, ki jih je človeku postavila narava, je prekmurski kmet v stoletnem utrujajočem boju uspel spremeniti in premakniti v takšni meri, da je popolnoma spremenil zunanje lice pokrajine. Kljub temu pa pomenijo prirodni pogoji v pretežno agrarnem okolju pomemben faktor, ki postavlja omejitve v kmetijski izrabi zemljišča.

Proučevali smo v okolici Prosenjakovec, delu vzhodnega Goričkega, ki je bilo vse do pliocena v obsegu graškega terciarnega zaliva. Sedimenti pliocena dosegajo debelino preko 2000 m, od miocenskih pa se ločijo po tem, da je poleg ilovice in peska zastopan še prod. Letna količina padavin se giblje med 300 do 900 mm, v vegetacijski dobi pade 62 % padavin, povprečna letna temperatura pa je med 9 in 10°C. Vse to kaže na značilnosti panonskega podnebja.

2. Rezultati terenskega dela

a) Temperature

10., 11., 12. jul. 1974 smo merili temperature v okolici

Prosenjakovec. Z namenom, da ugotovimo razlike v temperaturah, smo v teh dneh merili temperature na travniku, sadovnjaku in v gozdu. Vsak dan smo postavili 4 termometre na dveh merilnih postajah. Talne temperature na travniku so bile v primerjavi s talnimi temperaturami v gozdu zmeraj višje, v povprečju za 3 - 4°C. To smo si razlagali s tem, ker je sončno obsevanje na travniku intenzivnejše (ni drevesnih krošenj), traja dalj časa, saj so gozdovi v okolici Prosenjakovcev večinoma na osojnih pobočjih. Vrhnji sloji zemlje se se bolj in hitreje segreli, prav tako pa so tudi večje amplitude. V povprečju pojemajo dnevne amplitude do 25 cm debel sloj zemlje, z globine pa se zmanjšujejo. Med posameznimi zemljiškimi kategorijami so razlike, največje dnevne amplitude v prsti so na zem. kategorijah, ki se podnevi tudi najbolj segrejejo (travniki, sadovnjaki).

Še večje razlike se nam pokažejo med temperaturami tal in zraka. Najvišje temperature smo izmerili v sadovnjaku, kjer je bila temperatura zraka 27,2°C v senci, 1,5 m nad zemljo. Amplitude med temperaturo zraka in zemlje so bile še večje kot med samimi talnimi temperaturami. Zrak se hitreje segreje in ohladi kot zemlja, ki ima bolj stalne temperature, saj je boljše prevoznik toplote kot zrak.

b) Povezanost med strmino, ekspozicijo in kmetijsko izrabo tal

Med reliefnimi oblikami in elementi je naklon ali strmina zemljišča zelo pomemben faktor pri obdelavi zemlje. Prevelike strmine onemogočajo racionalne izrabe in uporabo kmetijskih strojev, pa tudi odnašanje vrhnega humoznega horizonta je intenzivnejše. Naša merjenja v treh prečnih profilih (glej grafikon) so pokazala, da so največje strmine na osojni strani, kjer je največ gozdov in pašnikov (povprečna strmina za gozd 7,52°, pašnikov pa 7,94°). Zaradi večjih strmin je

opazno odnašanje zemlje posebno na opuščeni kolovozih. V bližini naselja pod gozdovi so sadovnjaki s povprečnim naklonom $6,66^{\circ}$. Na južnih, prisojnih legah je nekaj vinogradniških površin, z naklonom $5,56^{\circ}$. Vinska trta potrebuje veliko toplote, zato je bolj strmi relief ugodnejši, saj bolj pravokoten kot padanja sončnih žarkov omogoča večje sprejemanje toplote. Stari vinogradi, posajeni pretežno s šarnico, imajo manjši razmak med vrstami /65 cm/ in trtami /80/, medtem ko so novejši v brajdnem sistemu na žicah. V dnu doline ob potoku je precej močvirnih travnikov, ki jih ogrožajo poplave. Kljub ugodni legi in strmini / $1,08^{\circ}$ / ne morejo biti intenzivno obdelani.

V celoti zavzemajo največje površine njive in travniki. Njihova strmina je majhna, za njive je $2,11^{\circ}$ za travnike pa $2,64^{\circ}$. To je ugodno, saj majhne strmine onemogočajo izpiranje prsti, možna pa je strojna obdelava. Podrobnejša analiza podatkov nam pokaže precejšnja odstopanja od aritmetične sredine. Pri travniku je največja izmerjena strmina 27° , pri njivah pa $7,5^{\circ}$, kar že onemogoča strojno obdelavo. Rešitev je v oranju po izohipsah in obdelovanju v terasah. Takšne primere smo zasledili na obojnih pobočjih nad vasjo.

c/ Prst

V naših raziskavah smo na različnih krajih kopali talne profile, da bi ugotovili kvaliteto zemlje za posamezne zemljiške kategorije. Prst smo analizirali do globine 30 cm.

1. Prst v gozdu je temnejše barve in ima precej nepreperlega humusa. Vrhnji horizont je rahel, močno prekoreninjen, v večji globini pa je zemlja ilovnata in zbita. Prst vsebuje precej kremenčevega proda in s poskusom s solno kislino smo ugotovili, da ne vsebuje karbonatov. Tla so kislá, pH je 5, kar z ostalimi pokazatelji karakterizira slabšo kvaliteto prsti. Zato uspeva le gozd slabše kvalitete, predvsem srečamo rdeči bor.

2. Prst na travniku je svetlo rjave barve. V vrhnjih plasteh je precej preperlega humusa, ki sega do 10 cm globoko. Ta plast je zelo prekoreninjena in bolj rahla od spodnjih ilovnatih plasti. Precej je tudi proda in peska, zato je večja peščenost zemlje. Zaradi tega voda hitreje pronica v notranjost. Tudi v ložini do 2,5 m se procent proda in peska ne poveča in znaša okrog 70 %. pH se giblje med 5 in 7.
3. Prst v sadovnjaku je temno rjave barve, ilovnata, pomešana s kremenčevim peskom in prodom. Z delom človeka in delovanjem korenin je prišlo do večje zrahljanosti zemlje, kar označuje ugodnejšo prst. Reakcija s pH je bila rahlo kisl.
4. Prst na močvirnem travniku je sivo-rjave barve, v večjih globinah se izmenjujejo sive glinene in rjave ilovnate prsti. Humus je le na površju in ni preperel, ker je večkrat pod vodo. Nivo talne vode je 30 cm pod površjem, kar onemogoča intenzivnejšo obdelavo zemlje. Na kislost nas razen pH vrednosti /ki je 4/ opozarjajo tudi rastline. Prevladuje ostro kisl travje, močvirno grmičevje in vrbe. Močvirnost tal in možnost poplav preprečujeta obdelavo tal.
5. Prst na njivah je svetlo rjave barve, humus je enakomerno porazdeljen v ordnem horizontu, ki sega približno do 20 cm. Prst ne vsebuje veliko peska in proda, poseg človeka je tu najbolj viden. V ordnem horizontu je prst rahla, medtem ko je v nižjih plasteh zbita in vsebuje več ilovice. Najugodnejše vrednosti za rodovitnost smo ugotovili na njivah s pšenico, ki so družbena last. Tudi vrednost za pH je zelo ugodna, giblje se okoli 7, kar označuje nevtralne reakcije, ki je najbolj ugodna.
6. Prst v vinogradu je zelo kvalitetna, kar dokazuje tudi vrednost pH faktorja, ki je 7. V zgornjem ornem horizontu,

ki je visok 20 cm, je prst temno rjave barve, vsebuje veliko humusa, ki je preperel in enakomerno porazdeljen po cellem horizontu. V ornem horizontu je prst rahla, medtem ko je v nižjih plasteh sabita in vsebuje precej ilovice in majhne količine peska in proda. Človek je močno posegel v razvoj prsti in izboljšal njeno kvaliteto.

Povzetek

PRIRODNOGEOGRAFSKI ELEMENTI IZ OKOLICE PROSENJAKOVEC

Seznaniili smo se s prirodnimi elementi okolja, ki se s posegom človeka močno spreminja. Zato moramo prirodne danosti povezovati z delovanjem človeka, saj le v tem primeru dobimo kompleksno podobo človekovega okolja. Podnebne razmere s svojimi kontinentalnimi značilnostmi dajejo kmetijstvu dobre možnosti. Najhna letna množina padavin ni takšna ovira, ker pade večina padavin v času, ko rastline potrebujejo največ vlage, to je v pozni pomladi in zgodnjem poletju. Ugodne temperaturne razmere v času zorenja žitaric so nam pokazale tudi naša merjenja. Okolica Prosenjakovec nam je v reliefnem pogledu pokazala tipično podobo terciarnega gričevja z blagimi zaobljenimi oblikami.

Severna pobočja so pod gozdovi, na prisojnih straneh pa srečamo veliko pestrost v obdelavi, ki daje pokrajini nek idiličen izgled. Tudi sama lega naselja je skrbno izbrana, leži ob vznožju hriba in tako jemlje razmeroma malo rodovitne prsti. Kljub ugodnim prirodnim pogojem za kmetijstvo pa se delež obdelovalnih površin zmanjšuje.

SPLOŠNE SOCIALNO-GEOGRAFSKE KARAKTERISTIKE IN DEMOGRAFSKA STRUKTURA PREBIVALSTVA V PROSENJAKOVCIH IN SELU

Skupina 3^h člani: Vijolija Božič, Državni trgovski tehnični zavod "Žiga Zois", Trst, Italija
Milena Šinkovec, Slovenska gimnazija Koper
Lojze Kraut, Slovenska gimnazija Celovec, Avstrija

mentor: Marjan Ravbar, univ. asistent

Ozemlje dvojezičnega šolstva v Prekmurju, ki ga v nadaljevanju zaradi mešane poselitve s slovenskim in madžarskim prebivalstvom označujemo kot narodnostno mešano ozemlje Prekmurja, spada med gospodarsko manj razvita območja Slovenije. To ozemlje se prostorsko deli na dva dela: na severno območje, ki spada v občino Murska Sobota in na južno območje, ki spada v občino Lendava.

Splošna značilnost narodnostno mešanega ozemlja v Prekmurju je relativno zaostajanje v gospodarskem razvoju za drugimi predeli Slovenije. Obravnavano ozemlje obsega bolj ali manj gričevnat svet Goriškega in Lendavskih goric. Podčrtati je treba perifernost celotnega obravnavanega ozemlja in veliko oddaljenost od gospodarsko razvitih centrov Slovenije. Naselja leže večinoma po slemenih. Gostota naseljenosti je za slovenske razmere in agrarno strukturo tega območja visoka in znaša 74 prebivalcev na 1 km². Tla so intenzivno izkoriščena. Za njive in travnike so izrabljeni grebeni ter prisojna pobočja. Gozd, ki je slabše kvalitete pa najdemo na obojnih straneh gričevja.

Severno murskosoboško narodnostno mešano območje nima lastnega pomembnejšega centralnega kraja z večjim številom delovnih mest in leži daleč stran od svojega občinskega središča Murska Sobota. Območje narodnostno mešanega ozemlja v občini Murska Sobota zajema nekako 8 vasi, ki leže ob madžarsko-slovenski meji. Ta naselja so: Čikečka vas, kjer

Živi 133 prebivalcev madžarske narodnosti, ali 80,6 % celotnega prebivalstva, Domanjševci - 358 Madžarov /75,5 %/, Hodoš - 322 Madžarov /77,0 %/, Kruplivnik - 157 Madžarov /85,8%/, Motvarjevci - 276 Madžarov /86,2 %/, Pordašinci - 38 Madžarov /48,1 %/, Prosenjakovci - 155 Madžarov /58,9 %/ in Središče - 98 Madžarov /79,0 %/.

Udeleženci mladinskega raziskovalnega tabora smo v teh nekaj dneh poskusili proučiti del narodnostno mešanega ozemlja.

Raziskovali smo dve sosednji katasterski občini: katasterska občina Prosenjakovci, ki leži neposredno ob slovensko-madžarski meji in sosednjo katastersko občino Selo, ki je že slovenska vas. Poskusili smo ugotoviti razlike med obema naseljema.

Na osnovi anket smo ugotovili število prebivalcev v naseljih Prosenjakovci in Selo. Naselje Selo ima 353, vas Prosenjakovci pa 252 prebivalcev. Ti dve številki se razlikujeta od števila prebivalstva, ki ga je zajel Popis prebivalstva leta 1971, saj imata omenjeni naselji 474 oz. 263 prebivalcev. Ta primanjkljaj je nastal zaradi tega, ker nekaj gospodinjestev nismo uspeli anketirati, pa tudi zaradi zmanjšanja števila prebivalstva, ki se je odselilo ali umrlo v 3 letih, kolikor časa je minilo od popisa prebivalstva leta 1971.

Po narodnostni strukturi se obe vasi precej razlikujeta: v Selu je večina slovenskega prebivalstva, z deležem 96 %, Madžarov pa je le 4 %. Prosenjakovci pa so narodnostno mešana vas, saj v njej živi 59,5 % Slovencev in 40,1 % Madžarov.

Moških in žensk je v obeh vaseh približno enako, v Slu je 49,8 % moških, v Prosenjakovcih pa 48,1 %.

Starostna piramida nam za obe naselji pokaže zelo močan delež prebivalstva starega nad 65 let, delež otrok je zelo majhen. Iz tega sklepamo, da starostna struktura kaže na tipično sliko ostarelega tipa prebivalstva. Zareze v piramidi nam kažejo, da je temu res tako. Iz starostne piramide razberemo kritična obdobja. V naselju Prosenjakovci je boleča zarez, ki označuje starost od pet do petnajst let, torej v šoloobvezni dobi. Močna je tudi zarez 35-40 leti, ki je posledica 2. svetovne vojne, podobno pa je tudi med 60 in 65 leti na kar je vplivala 1. svetovna vojna. Preseneča tudi veliko število Madžark, starih okoli 70 let, ki so največkrat vdove. Celotna starostna piramida ima obliko stebra, katerega prekinjajo že omenjene zarez. Delež prebivalstva mlajšega od 35 let, se pri Madžarski skupnosti bistveno ne razlikuje od slovenskega, saj je delež Madžarov v tej skupini 36,7 %, delež Slovencev pa 38,3 %. Nasploh se starostne kategorije pri Madžarih ne razlikujejo od starostnih skupin pri Slovencih.

Tudi starostna piramida prebivalcev v Selu kaže na sliko naselja z ostarelim prebivalstvom. Delež prebivalstva, starejšega od 50 let /45 %/ je še večji od deleža prebivalcev iste starosti v Prosenjakovcih. Zarez, ki so posledica gospodarskih kriz, izseljevanja in obeh vojn, so večje pri moškem delu prebivalstva. Industrijalizacija, ki je zajela tudi obmejni del Prekmurja se odraža v tem, da kmetije najprej zapušča moški del prebivalstva in šele potem ženske. Prav zato je v starostni kategoriji 30-35 let več žensk kot moških. Iz zarez, ki ponazarja starost med 10-15 leti, lahko vidimo, kot v Prosenjakovcih, da primanjkuje šoloobveznih otrok. Starostna piramida prebivalcev v Selu ima obliko obrnjene piramide, kar bo v bodočnosti kritično za razvoj prebivalstva - naselja.

Če hočemo razumeti današnjo demogeografsko strukturo v naseljih Selo in Prosenjakovcih, moramo upoštevati predvsem vpliv industrijalizacije. Starostne piramide nam kažejo, da so se

prebivalci pred nastopom procesa industrializacije izseljevali iz obeh vasi. Nova možnost zaposlitve izven kmetijstva v domači Tekstilni tovarni in v industrijskih podjetjih v Murski Soboti spreminja kvalifikacijsko strukturo mlajšega prebivalstva. Kljub vsem ugodnim premikom, pa je število novorojenih majhno. Tako iskazujeta obe naselji občuten primanjkljaj. Selo 22,4 % in Prosenjakovci 21 %. Glavni vzrok je, kakor smo že omenili izseljevanje in umiranje prebivalstva. V obdobju 1960-74 se je iz obeh naselij odselilo 124 prebivalcev, umrlo pa 152 prebivalcev. Po drugi strani je bilo v istem obdobju le 25 priselitev in 119 rojstev.

V Selo so se priselili izključno Slovenci. V Prosenjakovce pa se je priselilo 76,9 % prebivalcev madžarske narodnostne skupnosti. V obe naselji se priseljujejo prebivalci predvsem iz okoliških vasi. Vzrok priselitvam je skoraj izključno poroka.

Med leti 1960-74 se je iz naselij odselilo 124 prebivalcev. Od tega je bilo 93 ali 75 % Slovencev. V narodnostno mešanih Prosenjakovcih pa se je izselilo več prebivalcev madžarske narodnosti in sicer 27 ali 56,3 %. To dokazuje, da se je madžarsko prebivalstvo ravno tako vključilo v sodobne migracijske tokove. Analiza kaže, da postaja madžarsko prebivalstvo v zadnjih letih bolj mobilno in se že izenačuje s prebivalstvom slovenske narodnosti. Pri izseljencih obeh narodnosti tudi ni bistvenih razlik med številom moških in žensk.

Največ Slovencev in Madžarov se je odselilo v Mursko Soboto, pogosto zaradi možnosti zaposlitve. Iz Sela se je v Mursko Soboto odselilo 25,3 % prebivalstva, iz Prosenjakovec pa celo 42,8 % prebivalstva. Pri Slovencih se kaže tendenca, da se poleg Mursko Soboto izseljujejo v slovenske kraje Prekmurja. Madžari se selijo največ iz enega v drug kraj na narodnostno mešanem ozemlju ter v Mursko Soboto.

Povzetek

SPLOŠNE SOCIALNO-GEOGRAFSKE KARAKTERISTIKE IN DEMOGRAFSKA STRUKTURA PREBIVALSTVA

Območje narodnostno mešanega ozemlja v občini Murska Sobota zajema 8 vasi, ki leže ob madžarsko-slovenski meji. Ta naselja so: Čikečka vas, kjer živi 133 prebivalcev madžarske narodnosti, ali 80,6 % od celotnega prebivalstva, Domanjševci - 358 Madžarov /75,5 %/, Hodoš - 322 Madžarov /77,0 %/, Kruplivnik - 157 Madžarov /85,8 %/, Motvarjevci - 276 Madžarov /86,2 %/, Pordašinci 38 Madžarov /48,1 %/, Prosenjakovci - 155 Madžarov /58,9 %/ in Središče - 98 Madžarov /79,0 %/.

Starostna piramida v obeh naseljih kaže tip ostarelega prebivalstva. Odseljevanje iz obeh krajev je enako intenzivno pri obeh narodnostih. Po letu 1960 je odseljencev /124/ več kot priseljencev /25 /.

SOCIALNOEKONOMSKA ANALIZA PREBIVALSTVA

Skupina 4: člani: Jasna Rožec, Slovenska gimnazija Koper
Terezija Gerebic, Srednja ekonomska šola
Murska Sobota

mentor: Darka Uranjek, univ. asistent

a/ Socialno-ekonomska struktura gospodinjstev

Gospodarska struktura gospodinjstev s kmečkimi gospodarstvi se deli na tip čistega kmečkega gospodinjstva, ki ima vse člane zaposlene v kmetijstvu, na tip nekmečkega, ki ima vse odrasle člane zaposlene izven kmečkega gospodinjstva, ter na tip mešenih delavsko kmečkih gospodinjstev, ki imajo del članov zaposlenih izven kmetijstva. Ta delitev je dober indikator za ugotavljanje razkroja stare klasične agrarne strukture in za spoznavanje dinamike socialnega razvoja slovenskega in madžarskega prebivalstva na tem območju.

Tabela: Socialno-ekonomska struktura gospodinjstev v naseljih Prosenjakovci in Selo za l. 1974

Tipi gospodinjstva	Prosenjakovci		Selo		Skupaj	
	štev.	%	štev.	%	štev.	%
kmečko	33	41,77	68	63,55	101	54,30
del-kmečko	29	36,71	34	31,77	63	33,89
nekmečko	17	21,52	5	4,68	22	11,81
	79		107		186	

S primerjavo tipov gospodinjstev v obeh vaseh Prosenjakovci in Selo smo ugotovili, da je v Selu 63,55 % kmečkih gospodinjstev, kar je za 22 % več kot v Prosenjakovcih. Zato pa imajo slednji znatno več delavsko-kmečkih gospodinjstev 36,7 % in nekmečkih gospodinjstev 21,5 %.

Delež nekmečkih gospodinjstev je v obeh vaseh najnižji, kar nam dokazuje, da so prebivalci še močno vezani na zemljo.

V obeh vaseh skupaj še vedno pravladujejo s 54,3 % knečka gospodinjstva, sledijo jim delavsko-knečka s 33 %, najmanj pa je nekmečkih gospodinjstev, saj jih je od skupnih 186 le 22.

b/ STRUKTURA GOSPODINJSTEV PO NACIONALNOSTI ČLANOV

Gospodinjstva glede na narodnost smo razdelili na tri skupine:

- slovenska gospodinjstva
- madžarska gospodinjstva
- mešana gospodinjstva

Pod grupo mešana gospodinjstva smo upoštevali slovensko madžarska in maloštevilna gospodinjstva ostalih jugoslovanskih nacionalnosti.

Tabela: Nacionalna struktura gospodinjstev v naseljih Prosenjakovci in Selo

Nacionalnost gospodinjstev	Prosenjakovci		Selo		Skupaj	
	štev.	%	štev.	%	štev.	%
slovenska	20	25,32	103	96,26	123	66,13
madžarska	36	45,56	1	0,97	37	19,89
mešana	23	29,12	3	2,80	26	13,98
	79		107		186	

Tabela nam je pokazala, da v Prosenjakovcih od 29 gospodinjstev prevladujejo madžarska s 45,6 %. Delež slovenskih in mešanih je skoraj izenačen: slovenskih je 25,32 %, mešanih 29,12 %.

Selo je izrazito slovenska vas, saj je od 107 gospodinjstev le 1 madžarske nacionalnosti in 3 gospodinjstva so mešana.

Če upoštevamo obe vasi skupaj ugotovimo, da je slovenskih gospodinjstev največ 66,13 %, madžarskih 18,89 %, mešanih 13,98 %.

c/ Gospodinjstva po socialno-ekonomskih strukturah in nacionalnosti

Naša raziskava je potekala na nacionalno mešanem prostoru, zato je tudi pri analizi socialno-ekonomskih tipov gospodinjstev zanimala nacionalna struktura.

Tabela: Nacionalna struktura gospodinjstev v naselju Prosenjakovci glede na njihovo socialno-ekonomsko strukturo za l. 1974.

Gospodinjstva soc.ek.strukt.	slovenska štev. %	madžarska štev. %	mešano štev. %	skupaj štev. %
kmečko gosp.	7 35,00	22 61,11	4 17,39	33 41,78
del-kmečko g.	6 30,00	10 27,77	13 56,53	29 36,70
nekmečko gosp.	7 35,00	4 11,12	6 26,08	17 21,52
Skupaj	20	36	23	79

V Prosenjakovcih znaša delež madžarskih kmečkih gospodinjstev 61,11 %, medtem ko je slovenskih le 35 %. Delež delavsko-kmečkih gospodinjstev je pri obeh nacionalnosti približno enak 30 %. Razlika se pokaže pri nekmečkih gospodinjstvih: slovenskih nekmečkih gospodinjstev je 35 %, madžarskih pa 11,12 %. Velik je delež /56,5 %/ delavsko-kmečkih gospodinjstev mešane nacionalnosti - 56,53 %.

Pri ugotavljanju starosti gospodinjstev smo se prav tako posluževali ankete. Ta nam je pokazala, da je v obeh vaseh tudi nekaj ostarelih gospodinjstev. To so tista gospodinjstva, katerih člani imajo nad 60 let in nimajo mlajših naslednikov, ki bi nadaljevali s kmetovanjem. V Prosenjakovcih je takih gospodinjstev 20, od teh 17 madžarske narodnosti.

Selo ima ostarelih gospodinjstev 26 in vsa so slovenske nacionalnosti.

d/ Opremljenost gospodinjstev

Opremljenost gospodinjstev je indikator razvitosti nekega naselja, zato smo v anketo vnesli tudi ta element.

V Prosenjakovcih smo anketirali 79 gospodinjstev. Pri ugotavljanju opremljenosti gospodinjstev, se je izkazalo, da je v vasi 43 radijskih prejelnikov, 16 televizijskih sprejemnikov, 26 hladilnikov, 23 pralnih strojev. 10 gospodinjstev ima kopalnico, 16 motorno kolo in le 8 avto.

Večjih razlik v opremljenosti gospodinjstev glede na nacionalnost v tej vasi nismo opazili. Isto velja za Selo, ki ima skupaj 107 gospodinjstev, od teh je 1 madžarsko in 3 mešana. V Selu je 76 radijskih sprejemnikov, 32 televizijskih sprejemnikov, 32 hladilnikov, 12 kopalnic, 34 motornih koles, 12 avtomobilov.

Ker iz obeh vasi odhaja veliko ljudi na delo v tujino, ker se obema vasema obeta asfaltirana cesta in ker bodo razširili tudi tovarno "Pletilstvo" v Prosenjakovcih in s tem odprli nova delovna mesta, lahko pričakujemo, da se bosta opremljenost gospodinjstev in s tem v zvezi življenjski standard povečala.

Povzetek

SOCIALNO-EKONOMSKA ANALIZA PREBIVALSTVA

Proučili smo strukturo gospodinjstev v vaseh Prosenjakovci in Selo. Ugotovili smo, da je Selo izrazito slovenska vas. V Prosenjakovcih pa prevladujejo madžarska gospodinjstva.

V obeh vaseh še vedno prevladujejo kmečka gospodinjstva s 54,3 %, sledijo jim delavsko-kmečka in nekmečka gospodinjstva. V obeh vaseh skupaj je tudi 46 ostarelih gospodinjstev brez mlajših naslednikov, ki bi nadaljevali s kmetovanjem.

Ker iz obeh vasi odhaja veliko zdencev na delo v tujino, ker se obema vasema obeta asfaltirana cesta in ker bodo razširili tudi tovarno "Pletilstvo" v Prosenjakovcih in s tem odprli nova delovna mesta, lahko pričakujemo, da se bo sta opremljenost gospodinjstev in s tem v svezi življenjski standard povečala.

ZAPOSLOTVENA STRUKTURA PREBIVALSTVA IN DNEVNA MIGRACIJA

Skupina 5: člani: Egon Guštin, Državni trgovski tehnični zavod s slovenskim jezikom "Žiga Zois", Trst, Italija

Milena Šinkovec: Slovenska gimnazija Koper
mentor: Malrjan Ravbar, univ. asistent

Popis prebivalstva 1971 je pokazal, da je bilo v Selo zaposlenih v družbenem sektorju 31 prebivalcev /6,5 % od skupnega števila prebivalcev/ in 30 prebivalcev v Prosenjakovcih /11,4 % od skupnega števila prebivalcev/. Rezultati naše ankete so pokazali, da se število zaposlenih v Selo dvigne na 32 /9,1 % od skupnega števila prebivalcev/, v Prosenjakovcih pa na 45 ali 17,8 % od skupnega števila prebivalstva. Močnejši porast števila zaposlenih prebivalcev je posledica nove tovarne, ki se je razširila v zadnjih dveh letih.

Tovarna "Pletilstvo" ima svoje začetke še v letu 1954, razmaknila pa se je šele po l. 1972, ko so zgradili novo tovarniško poslopje in sedaj zaposluje že 100 delavcev, od tega 84 žensk in 16 moških. Namen tovarne je bil, da aktivira obmejno področje, da mu da nov gospodarski impulz in da prepreči izseljevanje.

Delovna sila v naselju Selo kaže še na tipične začetke mlade industrijske družbe, saj je zaposlenih le 25 % žena. Drugačna pa je slika v Prosenjakovcih, kjer je od vseh zaposlenih 49 % žena. To dokaj ugodno strukturo si lahko zopet razlagamo z nastankom tovarne v Prosenjakovcih, ki potrebuje v glavnem žensko delovno silo.

Starostna struktura zaposlenih kaže, da je delež mlajših od 30 let izredno visok; v Selo 65,6 % in 56,8 % v Prosenjakovcih. Zanimiva je predvsem starostna struktura pri madžarski narodni skupnosti, saj je celo 76,6 % zaposlenih

młajših od 30 let. Nasprotno pa so zaposleni Slovenci v Prosenjakovcih starejši. 79 % je starejših od 31 let. To ponovno dokazuje, da se je slovenska narodnostna skupnost preje vključila v sodobne tokove industrijske družbe.

Zaposlitvena struktura po narodnostnih obeležjih nam za vsako naselje kaže različno sliko. V Selu so vsi zaposleni Slovenci. V Prosenjakovcih pa je 46,8 % zaposlenih Madžarov, kar nekako vstreza deležu madžarske narodnostne skupnosti v tem naselju.

Rezultati anket so pokazali, da je v obeh proučevanih naseljih prevladuje nisko kvalificirana delovna sila. V Selu, kakor tudi v Prosenjakovcih, so le 4 zaposleni s srednješolsko izobrazbo. Del prebivalstva narodnostno mešanega ozečja Prosenjakovci in Selo ni zaposlen v kraju svojega bivanja. Deliti ga moramo v dva dela: na tiste, ki so zaposleni v Murski Soboti, Bogojini ali Fokovcih in na tiste, ki so zaposleni v Murski Soboti, Bogojini ali Fokovcih in na tiste, ki so zaposleni v Mariboru, Ljubljani in v ostalih krajih Slovenije ter v inozemstvu.

V prvo skupino spadajo dnevni emigranti, ki zjutraj odhajajo v zaposlitveni kraj na delo in se istega dne vračajo. V drugo skupino pa spadajo tisti, ki delajo v drugih krajih Slovenije ali v inozemstvu in se domov vračajo le občasno.

Naša skupina je skušala analizirati dnevne migrante. Ugotovili smo dva tokova. Na eni strani prihajajo dnevni migranti v Prosenjakovce iz okoliških vasi. Vpliv "Pletilstva" sega na severozahod do 12 km oddaljenih Križevcev ter na jugovzhod do Motvarjevcev /6 km/. Delovna sila prihaja v Prosenjakovce tudi iz Vučje Gomile in Fokovcev. Vseh dnevnih migrantov, ki prihajajo v Prosenjakovce je 43, največ iz naseli Selo /14/, Domanjševci /7/, Motvarjevci /6/, in Pordašeinci /6/.

Drugi migracijski tok poteka v obratni smeri proti Murški Soboti. Iz Prosenjakovec odhaja dnevno 6 zaposlenih v Murško Sobotu. Tem pa se pridruži še 9 v Selu in potem vsak dan nadaljujejo pot proti Murški Soboti.

Tokovi dnevnih migracij so šele v začetni fazi, izredno močno pa ga ovira tudi slaba cesta od Seberovec do Prosenjakovec, ki onemogoča, da bi se pokrajina na severu Prekmurja ob slovensko-madžarski meji močneje vključila v sodobne prometne tokove.

Fovzetek

ZAPOSILITVENA STRUKTURA PREBIVALCEV TER DNEVNA MIGRACIJA

Rezultati naših proučevanj so pokazali, da je število zaposlenih v družbenem sektorju v naselju Selo manjše kot v Prosenjakovcih. To je posledica manjše tovarne, ki obratuje v Prosenjakovcih. V Selu je zaposlenih le 25 % žena. Drugačna pa je slika v Prosenjakovcih kjer je zaposlenih 49 % žena od vseh zaposlenih. Delovna sila v obeh naseljih je sorazmerno mlada, saj prevladujejo starostne skupine do 30 let.

Iz Sela se zaposlujejo izključno Slovenci, iz Prosenjakovec pa je od zaposlenih 46,6 % Madžarov, kar nekako ustreza deležu madžarske narodne skupnosti v Prosenjakovcih.

Dnevna migracija zaposlenih poteka v dveh smereh. Na eni strani se v Prosenjakovcih zaposlujejo prebivalci iz okoliških vasi, na drugi strani pa odhajajo zaposleni iz Sela in Prosenjakovec na delo predvsem v Murško Sobotu.

IZOBRAZBENA STRUKTURA PREBIVALSTVA

Skupina 6: člani: Igor Kramberger, Gimnazija I., Maribor
Marjan Wakounig, Slovenska gimnazija Celovec, Avstrija

mentor: Darka Uranjek, univ. asistent

Izobrazba in kulturno življenje sta pomembni prvini, s katerima se narod oziroma narodnost ohranjujeta in razvijata.

Z analizo na narodnostno mešanem ozemlju smo ugotovljali strukturo izobrazbe in starostno strukturo prebivalstva in izračunali povezanosti posameznih struktur. Ob tem smo upoštevali izobrazbeno strukturo tudi med narodnostma in s tem povezano funkcionalnost jezika.

Stopnja gospodarske razvitosti nekega kraja /območja/ je povezana tudi s strukturo izobrazbe populacije določenega ozemlja. Tu se pojavi "feedback", da je nezmožnost zaposlitve nespodbujevalna za izboljšanje izobrazbene strukture.

Naslednji element, kiga moramo upoštevati je, da je eden od krajev, ki smo ga raziskovali, na narodnostno mešanem ozemlju. Zato bomo napravili primerjavo izobrazbenih struktur med krajema Prosenjakovci, kot narodnostno mešanim krajem, in vasjo Selo, ki je samo slovensko naselje. Tako bomo videli, če obstajajo kakšne razlike v stopnji izobrazbe med krajema, kjer je prebivalstvo narodnostno mešano in kjer ni.

Geografska raziskava predstavlja povezovanje prirodne, ekonomske, socialne in izobraževalne strukture v prostoru. Pri tem neji oziroma se prepleta z različnimi znanostmi, ki se ukvarjajo z različnimi strukturami s svojega, specifičnega aspekta. Ker pa je vsako človekovo delovanje omejeno s prostorom in časom, pride do prepletanja med posameznimi znanostmi.

Interdisciplinarni pristop bomo napravili tudi pri analizi izobrasbenih struktur v krajih, ki smo jih raziskovali.

V kraju Selo smo zajeli 290 prebivalcev in v kraju Prosenakovci 253 prebivalcev. V kraju Prosenjakovci živi 147, to je 58,10 % Madžarov, 100, kar predstavlja 39,52 % Slovencev in poleg tega avtohtonega prebivalstva še 6 prebivalcev drugih narodnosti.

Prebivalstvo smo pri določanju izobrasbene strukture razdelili na naslednje skupine: brez izobrasbe, nedokončano osnovno šolo /4 razred osnovne šole/, z osnovno, poklicno, srednjo, višjo in visoko šolo.

V narodnostno mešanem kraju Prosenjakovci ustrezaje razmerja med narodnostmi glede dokončane osnovne šole /200, to je 79,05 %, od 253 prebivalcev ima dokončano osnovno šolo, od tega je 61,00 % Madžarov, 37,5 % Slovencev in 1,5 % drugih narodnosti/. Brez izobrasbe oziroma brez popolne izobrasbe je le majhen delež prebivalstva /7,5 %/. Tudi pri poklicni izobrazbi je razmerje med narodnostima ugodno. Od 7 % prebivalstva s poklicno šolo je 61% Madžarov in 38,8 % Slovencev. Razmerje pa ni v ž ugodno pri srednješolski izobrazbi za madžarsko narodnost, saj je ta udeležba le s 27,7 %, 63,6 % pa Slovencev.

Podatki za Selo so glede dokončane osnovne šole ugodnejši, saj ima dokončano osemletko 242, to je 83,44 % prebivalcev. Vendar je večje število tistih, ki imajo nedokončano osemletko oziroma so brez izobrasbe /skupno 44 oziroma 15,2 % prebivalstva, od tega brez izobrasbe 27 ali 9,3 %, in z nedokončano osemletko 17 prebivalcev/, kar je posledica raztresenosti kraja in oddaljenosti šole. Sedaj so prvi štiri razredi v Prosenjakovcih, ostali pa v Fokovcih.

Šeprav je razmerje prebivalstva z dokončano osemletko za Selo ugodnejše kot za Prosenjakovce, je število oseb, ki imajo srednjo, višjo ali visoko, neugodno, saj imajo v Selu skupno takšno izobrazbo samo 4 prebivalci, t.j. nekaj več kot 1 %.

Vse te podatke pa moramo upoštevati še z drugega vidika. Potrebna je primerjava s starostno strukturo. Ta pa je izrazito neugodna, bolj za Selo kot za Prosenjakovce. V Selu je 145, t.j. 49,99 % prebivalstva starejšega od 46 let, kar pomeni neugodno starostno piramido, ki predstavlja izrazito neugodno strukturo za kreativnost družbene skupine. V Prosenjakovcih je razmerje za spoznanje boljše, tukaj je starejših od 46 let 123, ali 48,6 %, prebivalstva.

Ugodnejša pa je v Prosenjakovcih struktura v produktivni dobi, saj je 36,7 % prebivalstva v starostnem obdobju med 15 in 45 letom, kar se kaže tudi v deležu prebivalstva s poklicno in srednjo izobrazbo. Ta del starostne strukture je v Selu nekoliko slabši, kajti v starostni dobi med 15 in 45 letom je 35,8 % prebivalstva.

V sledeči tabeli smo v povzetku prikazali razmerje med narodnostjo in stopnjo dosežene izobrazbe in to absolutno in v procentu. Ta tabela naj potrdi navedene strukture v narodnostno mešanem kraju Prosenjakovci in slovenskim krajem Selo.

Tabela: Struktura izobrazbe po narodnostih v Prosenjakovcih

Narodnost izobrazba	Brez šol		Izobr. 4 razredi		Osemletka	
	št.	%	št.	%	št.	%
slovenska	9	47,3	1	33,3	75	87,5
madžarska	8	42,1	2	66,6	122	61,0
druge	2	10,5	-	-	3	1,5
SKUPAJ	19	7,5	3	1,1	200	79,0

Narodnost	pogl. š.		sred. š.		visoka š.		višja š.		Skupaj	
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%
slovenska	7	37,5	7	63,6			1	100,0	100	35,9
madžarska	11	61,1	3	27,2	1	100,0			147	58,1
druge			1	9,0					6	6,0
Skupaj:	18	7,1	11	4,3	1	0,4	1	0,4	253	100,0

Tabela: Struktura izobrazbe po narodnosti v Selu

Izobrazba narodnost	I z o b r a z b a					
	brez šol		4 razredi		osemletka	
	št.	%	št.	%	št.	%
slovenska	27	9,3	17	5,8	238	98,3
madžarska					4	1,6
Skupaj:	27	9,3	17	5,8	242	83,4

Narodnost	pogl. š.		sred. š.		visoka š.		višja š.		Skupaj	
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%
slovenska	2	0,7			1	0,3	1	0,3	286	98,6
madžarska									4	1,4
Skupaj:	2	0,7			1	0,3	1	0,3	290	100,0

Kraja, ki ju raziskujemo, štejejo med nerazvita. V obeh je infrastruktura šele na začetku razvoja. Tako tudi ni možnosti za zaposlitev (izjema je Pletilstvo v Fresenjakovcih, pa še to zaposluje v glavnem nekvalificirano delovno silo), kar ima za posledico neugodno izobrazbeno strukturo. Dejstvo je, da se nujno potrebna večja vlaganja v razvoj infrastrukture ter tistih primarnih, sekundarnih in terciarnih dejavnosti, ki imajo tukaj perspektivo. Na ta način bo prebivalstvo v teh vaseh postalo kreativnejše in bo samo začutilo potrebo po boljši izobrazbi.

Za primer bomo vzeli intenzivnejše kmetijstvo in preusmeritev na tržno gospodarstvo. Po Cobb-Douglassovi produkcijski funkciji, ki jo je za jugoslovenske razmere priredil Bajt po Durančevi kritiki in ki se glasi $P = bL^k K^j$. Pri tem morata biti $k + j + 1$, pri nas je $j = 0,36$ in $k = 0,71$. Poleg faktorja delo in faktorja kapital se pojavlja še tretji, ki predstavlja znanost, tehniko, izobrazbo. In delež teh je velik.¹

Pri povečanju gospodarske rasti za 5,5 v Jugoslaviji, je povečanje delovne sile (1,1) povečalo gospodarsko rast za 0,8, povečanje fiksnih fondov za 4,9 je povečalo gospodarsko rast za 1,5 in tehnični napredek je povečal gospodarsko rast za 3,2. Vidimo, da je sorazmerno majhen delež tretjega faktorja povzročil največje spremembo. Denison je ta tretji faktor razdelil na preko 30 delov in pri tem ugotovil, da sta najpomembnejša faktorja izobraževanje in nato tehnološke novitete.²

Na osnovi tega lahko vidimo, kakšen pomen ima izobraževanje. Zato je nujno usmerjati mlado prebivalstvo v kmetijske šole, saj smo opazili, da so gospodarstva, katerih člani so obiskovali kmetijski šolski center v Rakičanu, naprednejša in imajo načrte, da se v prihodnosti bolj preusmerijo v tržno kmetijstvo. Obratno pa je pri tistih gospodarstvih, kjer je družina še mlada, vendar je dokončala samo osemletko: tam so načrti majhni ali pa jih sploh ni.

Povzetek

IZOBRAZBENA STRUKTURA PREBIVALSTVA

Raziskovali smo izobrazbene in starostne strukture v narodnostno mešanem kraju Prosenjakovci in slovenskem kraju Selo.

Ugotovili smo, da ima več prebivalcev Sela osemletko kot v Prosenjakovcih, vendar je več prebivalcev v produktivni dobi v Prosenjakovcih in je zato tudi večji delež ljudi s poklicno, srednjo, visoko in višje izobrazbo. Na koncu smo prikazali ekonomski pomen izobrazbe po Cobb-Douglassovi produkcijski funkciji.

KMETIJSTVO IN KMETIJSKA IZRABA ZEMLJE V KATASTERSKIH OBČINAH PROSENJAKOVCI IN SELO

Skupina 7: člani: Majovski Xenija, Državni trgovski tehnični zavod s slovenskim učnim jezikom Žiga Zeis, Trst, Italija
Grabar Vlado, Pletilstvo, Prosenjakovec
Sancin Tatjana, Državni trgovski tehnični zavod s slovenskim učnim jezikom Žiga Zeis, Trst, Italija
Žic Lidija, Slovenska gimnazija Koper
Rožman Edita, Ekonomska srednja šola Murska Sobota
mentor: Marijen Klemenčič, univ. asistent

EKONOMSKA OSNOVA KMETIJSTVA V NASELJIH SELO IN PROSENJAKOVCI

Znano je, da je za vse severovzhodno Slovenijo značilna močna razdrobljenost kmečkih posestev. Ta trditev velja tudi za katasterski občini Selo in Prosenjakovec, saj ima le dobra četrtnina posestev v obeh občinah več kot 8 ha zemlje.

Kljub temu, da je v Selu le 13 gospodinjstev polkmečkih, je razmerje med kmečkimi in polkmečkimi gospodinjstvi s več

kakor 5 ha zemlje enako, medtem ko je v Prosenjakovcih to razmerje še mnogo ugodnejše za polkmete. N.pr. pri čiste kmečkih madžarskih gospodinjstvih je samo polovica takih, ki imajo več kot 5 ha zemlje, medtem ko je polkmečkih z več kot 5 ha zemlje preko 90 %. Zanimiva je posestna struktura slovenskih, madžarskih in mešanih madžarsko-slovenskih kmečkih gospodinjstev manj kot 5 ha zemlje, slovenskih skoraj 70 procentov, mešanih madžarsko-slovenskih pa celo samo 25 %. Ti podatki sami posebi še ne govorijo o boljšem stanju madžarskih gospodinjstev v odnosu do enakih slovenskih, ker so prva sorazmerno slabše opremljena s kmetijskimi stroji. V Selu sta na kmečkih gospodarstvih kar dve tretjini kmečkih gospodinjstev in le tretjina polkmečkih. Kljub temu imajo polkmečka gospodinjstva več kot polovico kmetijskih strojev. Skoraj enaka slika je pri madžarskih kmečkih gospodinjstvih v Prosenjakovcih, medtem ko je pri slovenskih in mešanih madžarsko-slovenskih razmerje med deležem kmečkih in polkmečkih gospodinjstev in lastništvom kmetijskih strojev v njihovih rokah skoraj enako.

Čeprav so podatki razmerno nezanesljivi, se vseeno da razbrati tendenco veliko močnejšega izboljševanja posestne strukture v naselju Sele kot v Prosenjakovcih. S tem mislimo na medsebojne izmenjave parcel kot enega od načinov zakroževanja kmečkih posestev in na dodaten nakup zemlje. V Prosenjakovcih je ta proces veliko počasnejši in manj izrazit. Ugotovili smo ssmo, da obstoja večja težnja po nakupu zemlje pri madžarskih kmečkih in polkmečkih gospodinjstvih.

Kmečka delovna sila

Pri starostni strukturi aktivnega kmečkega prebivalstva v naseljih Prosenjakovci in Sele smo upoštevali vse moške in ženske, ki so doma na kmetiji. Nedvomno je ženska delovna sila

mного šibkejša od moške, zato je številčno ne moremo enačiti.

Na osnovi omenjenih kriterijev je v kmečkih in polkmečkih gospodinjstvih v Prosenjakovcih in Selu le do 15 % več ženske delovne sile kot moške. Starostno strukturo aktivnega kmečkega prebivalstva smo obravnavali po posameznih tipih gospodinjstev. Tako imamo v Prosenjakovcih do dvajsetega leta starosti na kmetijah le 5 % moške in 3 % ženske delovne sile.

Od 20. do 60. leta starosti dela na kmetijah 48 % moške in 49 % ženske delovne sile.

Nad 60 let starih kmetov je 47 %, žensk v isti starosti pa 48 %. Po teh podatkih lahko sklepamo, da se mladi ljudje vedno manj odločajo za kmečki poklic. Na kmetih se čuti posebno pomanjkanje mlade ženske delovne sile, kar je lahko usodno za nadaljni razvoj kmečkega gospodarstva.

Več kot polovica aktivnega kmečkega prebivalstva je starejša od 60 let. Iz teh podatkov je razvidno, da kmečko gospodarstvo v veliki meri sloni na ostareli kmečki delovni sili.

V naselju Selo imamo do dvajsetega leta doma na kmetiji 8 % moške in le 2 % ženske delovne sile. Nad 60 let starih kmetov je 45 %, medtem ko je žensk 43 %. Tudi v tem naselju je pri mladih čutiti velik odpor do kmetovanja.

Ostarela kmečka delovna sila je prav gotovo eden izmed najmočnejših faktorjev upadanja kmetijske proizvodnje. Podatki anketiranja so pokazali, da imamo 15 gospodinjstev z izključno ostarelo kmečko delovno sile, kar pomeni 19 % od vseh anketiranih gospodinjstev v Prosenjakovcih. V večini primerov so te po narodnosti madžarska gospodinjstva, le v enem primeru

slovensko in v dveh primerih mešana madžarsko-slovenska gospodinjstva. Med temi gospodinjstvi ima večina od dva do tri hektare zemlje, v petih primerih pa imajo od tri do pet hektarov. Položaj ni nič boljši v Selu. Tudi tukaj se pojavlja problem prodapanja kmečkih gospodarstev z ostarelo kmečko delovno silo.

Tako imamo od skupno 109 gospodinjstev 24 takih, ki imajo le ostarelo kmečko delovno silo, kar znaša 22 % od vseh anketiranih gospodinjstev. Velikosti pripadajočih gospodarstev so podobne tistim v Frosenjakovcih.

Na močno upadanje kmetijske dejavnosti v veliki meri vpliva odhajanje mlade delovne sile na delo v tujino. Rezultati anketiranja v Frosenjakovcih so pokazali, da posamezni člani kmečkih in polkmečkih gospodinjstev odhajajo na delo v tujino predvsem zaradi boljšega zaslužka in sicer znaša ta delež omenjenega vzroka 35 do 45 %. Na drugem mestu je nabava kmetijskih strojev (15 - 20 %), na tretjem mestu je gradnja stanovanjske hiše (20 %). V motivih za odhajanje na delo v tujino ni nobenih razlik med madžarskim in slovenskim kmečkih prebivalstvom.

Tudi za Selo velja, da mladi največ odhajajo na delo v tujino zaradi boljšega zaslužka (40 do 52 %). Na drugem mestu je dvig osebnega standarda (17 %), za tem sledi nabava kmetijske mehanizacije (14 %). V zadnjem času je opaziti, da mladi ljudje v večji meri ostajajo doma in se zaposlijo v bližini svojega kraja in nadaljujejo s kmetijsko proizvodnjo kot polkmetje.

Gospodarska usmerjenost kmečkih in polkmečkih gospodinjstev

V naseljih Selo in Frosenjakovci se je še v veliki meri ohranila tradicionalna agrarna struktura. Nekmečkih gospodinjstev je v Frosenjakovcih dobrih 20 %, medtem ko jih je v Selu le

5 %. Polkmečkih gospodinjstev kot prehodne oblike med kmečkimi in nekmečkimi je v obeh naseljih po tretjino. V naselju Selo sta kar dve tretjini gospodinjstev kmečkih, medtem ko jih je v Prosenjakovcih le dobrih 70 %. V Prosenjakovcih je madžarskih kmečkih gospodinjstev slabi dve tretjini, medtem ko je polkmečkih 30 % in le 10 % nekmečkih gospodinjstev. Razmerje med kmečkimi, polkmečkimi in nekmečkimi gospodinjstvi je skoraj enako, kar dokazuje, da je slovenski živelj v veliki manjši meri odvisen od kmetijstva kot madžarski. Svojestveno sliko nam daje struktura mešanih madžarsko-slovenskih gospodinjstev, kjer je preko polovice polkmečkih in le petina kmečkih gospodinjstev.

Bolj kot delež posameznega tipa gospodinjstva je poseben njegov delež pri celokupni kmetijski produkciji. V povprečju izkazuje kmečka gospodinjstva v naselju Selo manjšo vlogo pri vzreji vseh vrst živine kot pa polkmečka, in to za okrog 10 %. Kmečka gospodinjstva prodajajo svoje produkte v manjši meri kot polkmečka. To potrjuje še večkrat omenjena trditev, da so polkmečka gospodinjstva bolj napredna, mehanizirana in specializirana, saj na primer v naselju Selo polkmečka gospodinjstva prodaje skoraj polovico vsega v naselju odkupljenega mleka, čeprav jih je samo tretjina.

V Prosenjakovcih smo posvetili posebno pozornost morebitni razliki v gospodarski usmerjenosti kmečkih in polkmečkih gospodinjstev. Ugotovili smo podobno zakonitost kot pri gospodinjstvih v naselju Selo in sicer, da daje 28 % kmečkih madžarskih gospodinjstev manj kot 20 % tržnih viškov, razen pri prodaji prašičev. Nasprotno pa je 13 % madžarskih polkmečkih gospodinjstev udeleženih pri prodaji kmetijskih pridelkov s več kot 25 %. Ekonomski pomen slovenskih kmečkih in polkmečkih gospodinjstev ustreza njihovem deležu.

Predvsem kot ostanek starega načina kmetovanja, celo kot na zanimivost, moramo gledati na zadnje konje, ki se pojavljajo na kmečkih gospodarstvih z madžarskimi gospodinjstvi.

Kmetijska izraba zemlje

Na podlagi kartiranja in anketiranja naselij Prosenjakovci in Selo ter pripadajočega zemljišča smo izrisali karto izrabe tal in sestavili tabele, iz katerih je razvidno, da se prebivalci še v veliki meri oklepajo starega načina kmetovanja.

To je razvidno že iz strukture posevkov na njivah, ki se je šele v zadnjih letih začela spreminjati. Gre za proces opuščanja posameznih kultur (ječmena, prosa, ajde, itd.) kot posledico preusmerjanja kmečkih gospodarstev iz pretežno poljedelskih v pretežno živinorejske. Rezultati kartiranja so pokazali na zelo velik delež žitavic, predvsem pšenice, rži in ovsa. V zadnjih nekaj letih se pa povečujejo površine posejane s koruzo in krompirjem, medtem ko se površine zasejane s pšenico in ržo zmanjšujejo.

Močno se spreminja tudi sam način izrabe zemlje, pri čemer doživljajo največje spremembe njivske površine. Ta proces se odvija v dveh smereh:

- preko popolne opustitve obdelave in
- preko prehajanja v travniške površine.

Da je ta proces zares intenziven priča podatek, da je bilo samo tekom zadnjih pet let spremenjenih 19 ha njiv v travnike. V dveh tretjinah primerov je vzrok za opustitev obdelave zemlje v ostareli kmečki delovni sili oz. v njenem pomanjkanju. Prirodni faktor (slaba kvaliteta zemlje, velika oddaljenost parcel, bližina gozda) je močno v ozadju.

Neposreden izraz ostarele kmečke delovne sile in socialno-ekonomske preslojitve kmečkega prebivalstva so povsem opuščene kmetijske površine. Tako imenovani socialni prelog se pojavlja tako na njivskih površinah kot na travnikih, sadovnjakih in vinogradu. Poleg direktne škode v obliki neizkoriščenosti izrabe kmetijskih površin ogrožajo površine v socialnem prelogu sosednje parcele, saj se z njim zelo hitro prenašajo pleveli na bližnje obdelane parcele. Površin v socialnem prelogu je več na območju katastrske občine Selo kot v katastrski občini Prosenjakovci.

Splošen razvoj kmetijskih površin gre v smeri opuščanja posameznih manjših obdelovalnih kompleksov, ki so bolj oddaljeni od vasi ali obkroženi z gozdom.

Povzetek

KMETIJSTVO IN KMETIJSKA IZRABA ZEMLJE

Močna razdrobljenost kmečkih posestev ter prometna odmaknjenost območja sta povzročila ohranitev vseh značilnosti klasične agrarne strukture do današnjih dni. Vpliv modernih socialno-ekonomskih odnosov se kaže v začetnem stadiju preslojevanja kmečkih gospodinjstev, ostareli kmečki delovni sili (skoraj polovica kmetov je starejših od 60 let), pomanjkanju mladih kmetov kot v opuščanju obdelave zemlje. V socialno-ekonomskem razvoju ni bistvenih razlik med prebivalstvom slovenske in madžarske narodnostne skupine. Razlika je v glavnem v večji navezanosti na zemljo madžarskega prebivalstva, zato je v večji meri podvrženo splošnim družbeno-gospodarskim problemom, ki jih povzroča splošna nerazvitanost kmetijskega gospodarstva.

SEZONSKO ZAPOSLOVANJE PREBIVALSTVA V PROSENJAKOVCIH IN SELU

Skupina 8: člani: Mirta Gojak, Slovenska gimnazija Koper
Vera Pejević, Slovenska gimnazija Koper
mentor: Ludvik Olas, prof. geografije na Pedagoški akademiji Maribor

Vzroki sezonskega zaposlovanja

Sezonsko zaposlovanje prekmurskega prebivalstva ima že več kot sto letno tradicijo. Svoje začetke ima že sredi prejšnjega stoletja. Močno se je uveljavile zlasti po letu 1848, ko je bila na tem območju odpravljena tlaka in fevdalna dajatev. Ob tej priložnosti se je sprostila delovna sila, ki si je potem iskala kruh v raznih oblikah izven domače pokrajine.

Vzroki za sezonsko zaposlovanje tukajšnjega prebivalstva so splošni, ki veljajo za celotno Prekmurje, in posebni, lokalni, ki veljajo za naše obravnavano območje. Med splošnimi vzroki je relativna prenaseljenost prav gotovo ena izmed najvažnejših. Do relativne prenaseljenosti pa je prišlo zato, ker je bila krajina do druge svetovne vojne skoraj izključno agrarna. Obdelava zemlje je bila ekstenzivna in še takrat ni mogla prehraniti vseh ljudi, zato so se takrat izseljevali v ZDA. Popis prebivalstva iz leta 1910 nam pokaže, da je bilo iz Prosenjakovec in Sela izseljenih do 10 % prebivalcev. Na ostalem severovzhodnem Goričkem pa se je odstotek povzpел nad 20. Politična meja, ki je po prvi svetovni vojni odrezala Prosenjakovce od sosednje Madžarske, je pustila za sabo močnejše posledice. Prebivalstvo, ki je bilo v tej dobi orientirano na vzhod, ni moglo takoj vzpostaviti stikov z razvojem v Sloveniji in Jugoslaviji. Pot v Ameriko se je zaprla. Madžarsko govoreče prebivalstvo pa se je le težko odločilo za sezonsko zaposlitev v Sloveniji.

Razmere so se se izboljšale po letu 1926, ko je v Murski Soboti ustanovljena posređovalnica za delo že začela organizirano pošiljati delovno silo v tujino - Nemčijo in Francijo. Analiza sezonsko zaposlenih leta 1930 nam pokaže, da je bilo na delu v tujini 5 % aktivnega prebivalstva, približno toliko, kot na ostalem Goričkem.

Po drugi svetovni vojni se je pot v tujino zaprla. S tem pa bolj kot na ostalem Goričkem upade število sezoncev v obravnavanih dveh naseljih. Takšne razmere so bile vse do takrat, ko se je pot v tujino pred približno 10 leti odprla. Danes se sezonci izseljujejo v skoraj vse države Evrope, največ pa v Avstrijo in Nemčijo. V primerjavi s ostalim Prekmurjem se ta narodnostno mešani pas zopet močneje postavi in ga zato prištevamo med tri najmočnejša jedra sezonskega zaposlovanja. Naša analiza na terenu je pokazala, da so Mađžari močneje zastopani.

Analiza današnjega sezonskega zaposlovanja

Danes se na območju Prosenjakovec uveljavljajo tri oblike sezonskega zaposlovanja. Te so: tedenske migracije, migracije za več let in trajne migracije. Najmočnejše je zastopano migriranje za več let. Od 26 odseljenih iz Prosenjakovec je takih kar 15. Večina od njih se vrne in si s prihranjenim zaslužkom uredi gospodarstvo ali stanovanjsko poslopje. V manjšini so tisti, ki odhajajo za eno sezono (5). Na delo gredo na pomlad in se v jeseni vrnejo. Ti se zaposlujejo na delih, ki so vezana na sezono, bodisi v kmetijstvu ali gradbeništvu. Kljub temu, da so Prosenjakovci od avstrijske meje precej odmaknjeni se štirje sezonski delavci poslužujejo tedenske zaposlitve v tujini. V ponedeljek odhajajo na delo in v petek se vračajo.

Situacija v Selo je drugačna. V njene so najmočnejše zastopani delavci, ki se zaposlujejo le za eno sezono. Tudi ti odhajajo na delo pomladi in se vračajo v jeseni. Od 55 zaposlenih v tujini jih je sezonsko zaposlenih 25, za več let 20, trajno 5 in tedensko migrira 6 ljudi.

Sezonci po kraju zaposlitve

Največ zaposlenih je v Avstriji. Iz Prosenjakovec 21 ali 80,7 %, iz Sela 37 ali 67,3 %. Na drugem mestu po številu zaposlenih je Nemčija. Iz Prosenjakovec delajo v Nemčiji štirje sezonci, iz Sela pa 14. V tej državi je zaposlovanje za več let pogostejše od trajnih migracij. Ostale države so zastopane z enim sezoncem, med tem ko delata na Nizozemskem dva.

Tabela

Naselje	Avstrija		Nemčija		Ostale države	
	štev.	%	štev.	%	štev.	%
Prosenjakovci	21	80,8	4	15,4	1	3,8
Selo	37	67,3	14	25,5	4	7,2
Skupaj	58	148,1	18	40,9	5	11,0

Sezonci po narodnosti

Iz Sela so vsi sezonci slovenske narodnosti. Iz Prosenjakovec pa je 18 ali 69,3 % Madžarov in 8 oziroma 30,7 % Slovencev. Delež Madžarov je sorazmerno visok, zlasti če ga primerjamo z odstotkom madžarskega prebivalstva. V Prosenjakovcih namreč živi 145 prebivalcev madžarske narodnosti, medtem ko je med sezonci skoraj 70 % Madžarov. To bi lahko

razložili s tem, da je kmečko prebivalstvo, ki se poslužuje sezonske zaposlitve v Prosenjakovcih pretežno madžarsko, medtem ko je med ljudmi, ki živijo od neagrarnih poklicev več Slovencev.

Poklicna struktura sezoncev

Od vseh sezonsko zaposlenih je v Prosenjakovec največ kmetov: 12 ali 46,2 %, od tega 4 ženske. Kvalificiranih delavcev je 11 ali 42,3 %, vključno z eno žensko. Med temi je precej takih, ki so si pridobili kvalifikacije s priučitvijo na delu v tujini (zidarji). Manj je obrtnikov in sicer 2 in en izobraženec.

Iz Sela je v tujini zaposlenih 41 kmetov (74,5 %); od tega 12 žena; 2 obrtnika in 10 kvalificiranih delavcev (18,2 %). Poklicna struktura izseljenega prebivalstva je odraz nerazvitosti Prekmurja kot celote, saj je v njem kmečko prebivalstvo še vedno na prvem mestu.

Iz Sela sta v tujini zaposlena dva izobraženca: en moški in ena ženska.

Tabela: Poklicna struktura zaposlenih v tujini iz vasi Prosenjakovci in Selo

Naselje	P o k l i c							
	kmet		obrtnik		kval.del.		Izobraženec	
	št.	%	št.	%	št.	%	št.	%
Prosenjakovci	12	46,2	2	7,7	11	42,3	1	3,8
Selo	41	74,5	2	3,6	10	18,2	2	3,6
Skupno:	53	120,7	4	11,3	21	60,5	3	7,4

Starostna struktura

Opazili smo, da je od sezonsko zaposlenih zelo malo mlajših od 20 let. Našli smo samo dve osebi v Prosenjakovcih, ena od teh ima manj kot 18 let. Največ sezonskih delavcev je starih od 20 - 30 let. V Prosenjakovcih je 7 moških in tri ženske, skupno 38,5 %. V selu je 13 moških in 14 žensk, skupno 49,1 %. V starostni skupini od 30 - 50 let je v tujini zaposlenih 11 (42,3 %) oseb iz Prosenjakovec in 19 (34,5 %) iz Sela. Od 50 do 60 let so po štiri osebe iz Prosenjakovec in Sela na delu v tujini. Iz Prosenjakovec ni v tujini nikogar, ki bi bil starejši od 60 let, v Selu pa štirje.

Tabela: Starostna struktura zaposlenih v tujini obeh vasi

Naselje	S t a r o s t												
	do 18		18-20		20-30		30-50		50-60		Nad 60		
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	
Prosenjakovci	-	-	-	3	7	3	8	-	4	-	-	-	-
Selo	1	-	1	-	14	13	5	14	-	4	-	4	-
Skupno:	1	-	1	-	17	20	8	22	-	8	-	4	-

Vzrok zaposlitve v tujini

Velika večina anketiranih je za glavni vzrok zaposlitve v tujini navedla boljši zaslužek (60). To je torej glavni vzrok, ki jih žene v tujino. V čim krajšem času, pa četudi pod slabšimi pogoji zaslužiti čim več denarja in ga nato doma koristno vložiti. Ostali vzroki, ki jih navajajo, pa nam bolj kažejo kam sezonski vlagajo prisluzena sredstva. Močno v ospredju je nabava strojev, nato gradnja stanovanjskih in gospodarskih objektov in dvig osebnega standarda.

Povzetek

SEZONSKO ZAPOSLOVANJE PREBIVALSTVA

Prebivalci obeh vasi se sezonsko zaposlujejo že skoraj 100 let. Do prve svetovne vojne so si poiskali zaposlitev v Ameriki, med obema vojnama v Franciji in Belgiji, po drugi svetovni vojni pa se se močneje vključili na delu v tujini šele takrat, ko so se vrata vanje ponovno odprla. Danes spada območje Prosenjakovec med tiste dele Prekmurja, ki se najmočneje vključujejo v sezonsko delo v tujini. V njo zahajajo predvsem moški. Na delo v tujino jih žene dober zaslužek, s prisluženimi sredstvi obnavljajo kmetije in zvišujejo osebni standard.

ZGRADBERNA STRUKTURA VASI PROSENJAKOVCI IN SELO

Skupina 9: člani: Marjan Wakovnik, Slovenska gimnazija Celovec
Igor Kramberger, Gimnazija I, Maribor
mentor: Darka Uranjek, univ. asistent

Raziskovali smo strukturo vasi z ugotavljanjem starosti hiš in gospodarskih poslopij. Stanje hiš nam govori o gospodarski moči prebivalcev, z njimi pa lahko določimo arhitekturne značilnosti posameznih krajev.

Poleg starosti hiš smo upoštevali tudi element adaptacije. Pogostost tako stanovanjske hiše kot gospodarskega poslopja in obseg adaptacij kaže na kontinuirano ekonomsko moč kmetije.

Za prikaz starosti hiš smo napravili naslednjo tabelo, v kateri smo še upoštevali narodnost lastnikov.

Tabela: Starost hiš po narodnosti - Prosenjakovci

Narodnost: starost hiš	slovenska		madžarska		mešana		skupaj	
	štev.	%	štev.	%	štev.	%	štev.	%
do 1. 1920	6	31,5	7	20,0	5	22,7	18	23,7
1921 - 1939	4	21,1	13	37,0	5	22,7	22	28,4
1940 - 1945			4	11,5	2	9,1	6	7,9
1946 - 1960	3	15,8	6	17,4	5	22,7	14	18,0
1961 - 1971	3	15,8	2	5,6	1	4,6	6	7,8
po 1. 1971	3	15,8	3	8,7	4	18,2	10	13,2
	19 100,0		35 100,0		22 100,0		76 100,0	

Tabela: Starost hiš po narodnosti - Selo

Narodnost: starost hiš	slovenska		madžarska		mešana		skupaj	
	štev.	%	štev.	%	štev.	%	štev.	%
do 1. 1920	36	34,3			1	33,3	37	33,9
1921 - 1939	31	29,5					31	28,4
1940 - 1945	10	9,5					10	9,1
1946 - 1960	10	12,3	1	100,0			14	12,9
1961 - 1971	13	9,5			1	33,3	11	10,1
po 1. 1971	5	4,7			1	33,4	6	5,6
	105 100,0		1 100,0		3 100,0		109 100,0	

Ker smo raziskovali narodnostno mešano naselje Prosenjakovci in slovenski kraj Selo, je zanimivo, kje je bila intenzivnost gradnje večja in pri kateri narodnosti. V različnih obdobjih je bila seveda intenzivnost različna. Ker je 50 % prebivalstva starejšega od 60 let, je bila intenzivnost gradnje največja v začetku njihove produktivne dobe (to je 1921 do 1939).

V Prosenjakovcih so Madžari gradili v večji meri kakor Slovenci, ker jih je bilo več. V obdobju druge svetovne vojne so v Prosenjakovcih gradili samo Madžari, ker je to ozemlje zasedla Madžarska in so bili Slovenci v podrejenem položaju. V Selu pa je bila v času vojne nenavadno visoka intenzivnost gradnje.

Tudi adaptacije vaških poslopij so indikator razvoja naselja, ekonomske moči prebivalstva in gospodarske usmerjenosti ljudi.

Večje število adaptacij se pojavi s sprostitvijo zasebne gradnje. Zato so gospodarji začeli s popravilom svojih v povprečju okoli 30 let starih hiš. V obeh vaseh je prevladovalo popravilo že obstoječih gradenj, malo pa je bilo prizidkov. Pri obravnavi adaptacij poslopij smo se omejili le na obdobje po drugi svetovni vojni.

Tabela: Adaptacije hiš po vojni - Prosenjakovci

Vrsta adaptacij Obdobje	Popravilo		Prizidek		Popravilo strehe, fasade		Skupaj	
	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%	Štev.	%
1945 - 1955	-	-	1	11,1	3	16,7	4	7,30
1956 - 1960	1	6,2	-	-	1	5,5	2	4,66
1961 - 1965	6	37,6	2	22,2	3	16,7	11	25,58
1966 - 1971	1	6,2	1	11,1	2	11,1	4	9,30
Po 1. 1971	8	50,0	5	55,6	9	50,0	22	51,16
Skupaj	16	100,0	9	100,0	18	100,0	43	100,0
Vrsta adaptacij v %		37,3		20,9		41,8		100,0

V Prosenjakovcih so v novejši dobi adaptirali 9 streh in hlevov, naredili 5 prizidkov in popravili 8 hiš, kar je 50 % vseh

popravit. V starejšem obdobju od 1945 - 1960 je bila adaptacija precej šibkejša.

Tabela: Adaptacija hiš po vojni - Selo

Vrsta adaptacij Obdobje	Popravilo štev. %	Prizidek štev. %	Poprav.stre- he in fasade štev. %	Skupaj štev. %
1945 - 1955			3 13,6	3 6,8
1956 - 1960			1 4,6	1 2,3
1961 - 1965			5 22,7	5 11,3
1966 - 1971	7 38,9	3 75,0	9 40,9	19 43,2
Po l. 1971	11 61,1	1 25,0	4 18,2	16 36,4
Skupaj:	18 100,0	4 100,0	22 100,0	44 100,0
Vrsta adaptacije v %	40,9	9,1	50,0	100,0

Tik po vojni so adaptirali v vasi Selo tri hiše, to je 13 %, medtem ko so v letih 1966 - 1971 popravili 9 hiš ali 40 % vseh popravil. Po letu 1966 so naredili 4 prizidke in popravili 8 hiš.

Medtem ko vidimo v številu građenj in popravilu hiš splošno gospodarsko moč, nam podatek o obnavljanju in dopolnjevanju gospodarskih poslopij govori o usmerjenosti in intenzivnosti kmečkoga gospodarstva. Čeprav vemo, da so kmetije majhne in gospodarsko razmeroma šibke, prevladujejo količinsko prizidki.

Pri Frosenjakovcih smo ugotovili, da niha število prizidkov in popravil med 2 in 3 v različnih časovnih obdobjih, v Selu pa je bilo največ prizidkov (7) v obdobju 1956 - 1960, medtem ko so bili v desetletnem obdobju 1945 - 1955 samo 4 prizidki. V najnovejšem času, po letu 1971, pa so zgrajeni 4 prizidki.

Število popravil je glede na število hiš razmeroma majhno in kaže na šibko gospodarsko moč kmečkih gospodarstev. Majhno število popravil in adaptacij gospodarskih poslopij kaže na netržnost kmečkega gospodarstva.

Povzetek

ZGRADBENA STRUKTURA VASI PROSENJAKOVCI IN SELO

Največje število gradenj je bilo v času med obema vojnama, ko je bilo skoraj 50 ‰ prebivalstva v Prosenjakovcih in Selu v začetku produktivne dobe. Majhno število adaptacij in popravil hiš ter gospodarskih poslopij kaže na sorazmerno nisko ekonomsko moč prebivalstva in netržno usmerjenost kmečkih gospodarstev.

CENTRALNE FUNKCIJE VASI PROSENJAKOVCI

Skupina 10: Člani: Terezija Cerebic, Srednja ekonomska šola
Murska Sobota

Mentor: Darka Urenjek, univ. asistent

V pokrajini, kjer živi in dela več različnih narodov in narodnosti, imajo centralne funkcije pomembno vlogo. Centralnost je neka dejavnost, ki zadovoljuje potrebe prebivalstva po določeni vrstah storitev v pokrajini in to v materinem jeziku. Nekateri pa si morajo zadovoljevati potrebe drugje, bodisi v jeziku, ki ga ne obvladajo, oz. slabo obvladajo.

Na primeru vasi Prosenjakovci in Selo bomo spoznali, v kolikšni meri si prebivalstvo zadovoljuje potrebe po storitvah centralnih

funkcij v centralnih krajih v materinem jeziku in v kolikšni meri mora hoditi v druge kraje.

Nizka gospodarska razvitost Prekmurja je povzročila, da sega vpliv industrializacije iz Murske Sobotice le v njeno ožjo okolico. Iz teh dveh vasi hodijo ljudje le na občino, na srednje šole ali pa opravljajo v tem centru večja ali manjše nakupe ter v manjši meri tudi obrtne usluge. Med gravitacijskim območjem Murske Sobotice se je oblikovalo območje, od koder ljudje ne morejo dnevno migrirati na delo v Mursko Sobotico. Zato večji del prebivalstva odhaja na delo v tujino ali pa v razvitejše kraje Slovenije in Jugoslavije. Kljub vsemu, pa se je v Prosenjakovcih naselilo veliko nekmečkih dejavnosti, ki določujejo in povečujejo centralnost vasi.

Murska Sobotica je občinsko, upravno, gospodarsko in prosvetno središče osrednjega in severovzhodnega dela Prekmurja in najvažnejši kraj na Ravenskem in v vsem Prekmurju. Širši pomen ima v Murski Sobotici industrija - najpomembnejši so: tekstilna tovarna Mura, KIK "Pomurka", kovinska industrija Panonija in tudi šolske ustanove. V Murski Sobotici so tri srednje šole in sicer: gimnazija, EŠC (Ekonomski šolski center), zdravstvena šola in poklicne šole: Šolski center za blagovni promet in Poklicni šolski center. Razen centralnih upravnih vlog je seveda industrializacija bila tisti poglavitni faktor, ki je sprožil živahni demografski in naselbinski razcvet Murske Sobotice.

Večje potrebe po zdravstvenih, trgovskih in gostinskih storitvah in uslugah si prebivalci obeh vasi zadovoljujejo v Murski Sobotici. Murska Sobotica pomeni za ožjo okolico važen zaposlitveni kraj. Prebivalstvo najde v tem centru delo, hkrati pa si zadovoljuje potrebe po centralnih funkcijah višje stopnje.

Mi smo proučevali na področju obeh katasterskih občin Prosenjakovci in Selo. Izmed obeh vasi so le Prosenjakovci centralni kraj in to najnižje stopnje. Imajo krajevni urad, pošto, zdravstveni dom, imajo trgovino, gostilne in nepopolno osnovno šolo in industrijski obrat. Vas Selo ne opravlja nobenih centralnih funkcij.

Prosenjakovci kot centralno naselje širi gravitacijske sile na sosednja naselja in sicer: Berkovci, Čikečka vas, Ivanjševci, Fokovci, Kančevci, Motvarjevci, Pordašinci, Ratkovci, Selo, Središče. Podružnično osnovno šolo v Prosenjakovcih obiskujejo otroci iz vasi: Berkovci, Pordašinci, Čikečka vas in Prosenjakovci. Šola je nepopolna in višje razrede obiskujejo v Fokovcih. Med centralne funkcije vasi spada tudi tovarna "Pletilstvo", TOZD Tekstil Ljubljana, ki obratuje v Prosenjakovcih. Ta tovarna zaposluje delavce iz okolice, največ pa iz te vasi. Trgovina v Prosenjakovcih je trgovina s mešanim blagom, v kateri lahke prebivalci uporabljajo oba jezika. V tej trgovini lahko kupijo ljudje vse, kar rabijo za gospodinjstvo in po možnosti lahko naročijo še stroje.

Iz ankete smo dobili podatke o vrsti centralne funkcije in o kraju, kjer si prebivalstvo zadovoljuje potrebe po storitvah. Upoštevali smo naslednje vrste centralnih funkcij: manjši in večji nakupi, obrtne usluge, gostinske storitve, zdravstvo, šolstvo. Hkrati smo razdelili zadovoljevanje potreb po pogostnosti na: do 1-krat na teden in več kot 1-krat na teden, do 1-krat in večkrat na mesec ter do 1-krat in večkrat na leto.

Manjše nakupe vršijo prebivalci obeh vasi v Prosenjakovcih ali v Fokovcih, nekateri tudi v Murski Soboti, večje pa v Murski Soboti. Manjše nakupe vršijo pogosteje, večje pa je nekajkrat letno. Za storitve obrti in gostinstva prihajajo v največji meri v poštov Prosenjakovci (s svojo gostilno),

Murska Sobota in Fokovci. K zdravniku hodijo v Prosenjakovce, manj v Mursko Soboto, k živino-zdravniku pa v Mačkovce, v manjši meri v Fokovce. V bolnico hodijo v Mursko Soboto. Tisti, ki nadaljujejo s šolanjem na srednjih šolah, hodijo v glavnem v Mursko Soboto. Nekmečko prebivalstvo hodi na delo v tovarno Pletilstvo Prosenjakovci, le redki v Murske Sobote.

Centralne funkcije so tudi povezane s prometnim omrežjem, vendar na tem območju so ceste zelo slabe, z modernizacije cest pa bi se tudi centralnost te vasi povečala, obenem bi se tudi povečala možnost dnevnega migriranja v Mursko Soboto, kot tip mezocentralnega kraja.

Za nas je proučevanje centralnosti krajev narodnostno mešanega ozemlja pomembno zato, ker nam pokaže, v kolikšni meri si lahko bodisi slovensko ali madžarsko prebivalstvo zadovoljuje potrebe po storitvah centralnih funkcij v materinem jeziku. Na osnovi našega dela zaključimo, da prebivalstvo na narodnostno mešanem ozemlju lahko zadovoljuje svoje potrebe v lastnem-materinem jeziku.

Povzetek

CENTRALNE FUNKCIJE PROSENJAKOVCI

Centralna funkcija je dejavnost, ki zadovoljuje potrebe po različnih vrstah storitev prebivalstva v pokrajini in če gre za narodnostno mešano ozemlje v materinem jeziku. Prosenjakovci so centralni kraj najnižje stopnje z naslednjimi centralnimi funkcijami: krajevni urad, tovarna Pletilstvo, pošta, zdravstveni dom, trgovina, gostilna in nepopolna osnovna šola. V ta centralni kraj prihajajo ljudje iz vasi: Berkovci, Čikeška vas, Ivanjševci, Fokovci, Kančevci, Motvarjevci, Fordašinci, Radkovci, Selo in Središče. V vseh centralnih funkcijah lahko prebivalci zadovoljujejo svoje potrebe v obeh jezikih.

FUNKCIONALNOST JEZIKA NA NARODNOSTNO MEŠANEM OZEMLJU

Skupina 11: Člani: Igor Kremberger, Gimnazija I., Maribor
Mentor: Darka Uranjek, univ. asistent

Raziskovali smo na narodnostno mešanem ozemlju, kjer živita slovenska in madžarska narodnost in smo posvetili poseben sklep vprašanju raziskovanju funkcionalnosti jezika. Ugotavljali smo, kje, kako in v kolikšni meri lahko prebivalci uporabljajo svoj materin jezik - slovenski oziroma madžarki.

Napravili smo dve tabeli, na katerih smo prikazali elemente, ki so povezani z možnostjo uporabe jezika pri opravljanju različnih storitev in zadovoljevanju življenjskih potreb. Ugotavljali smo, kje prebivalstvo nakupuje prehrano, opravlja večje in manjše nakupe, kje lahko zadovolji obrtne in gostinske storitve ter najde zdravnika in živinozdravnika. V povezavi s tem smo raziskovali, v katerem jeziku se sporazumevajo: madžarskem, slovenskem ali obeh.

Rezultat, ki smo ga razbrali s tabele, nam pove, da lahko opravljajo prebivalci nakupe prehrane, manjše in večje nakupe v obeh jezikih, čeprav morajo zadovoljevati potrebe, ki smo jih uvrstili med manjše in večje nakupe v Murski Soboti, ki ne leži več na narodnostno mešanem ozemlju.

Edina izjema je pri tem zdravnik, ki zna samo slovensko. Vendar med anketiranjem ni bilo čutiti, da bi prebivalci imeli zato z njim probleme pri sporazumevanju. Vsi so upoštevali, da se vozi od drugod, in so želeli le, da bi prihajal pogosteje.

Še zanimivejša je druga tabela, na kateri smo prikazali, kateri jezik uporablja posamezna narodnost. Zanimalo nas je,

če obvladajo oba jezika, ali samo materinega. To tabelo smo napravili tako, da smo povezali odgovora na vprašanje, kakšen jezik uporabljajo doma in kakšnega na delovnem mestu. Če je na primer nekdo odgovoril, da uporablja doma slovenski jezik, na delovnem mestu pa madžarski, smo uporabili ta odgovor, kot da prebivalec obvlada oba jezika.

Ta tabela je zanimiva predvsem za narodnostno mešan kraj Prosenjakovci, kajti naselje Selo je predvsem slovenski kraj. Za Prosenjakovce smo ugotovili ugodno znanje obeh jezikov, saj obvlada 137, t.j. 54,2 %, od 253 prebivalcev oba jezika. Znanje samo enega jezika je posledica zgodovinskih dejstev, ki so nasprotovala mirnemu in enakopravnemu sožitju obeh nacionalnosti.

Tudi na prvi pogled povsem formalni vidiki dvojezičnosti, ki pa v resnici govore o priznavanju obstoja dveh narodnosti, so urejeni. Tako lahko rečemo, da se zahteve, ki jih postavlja slovenska ustanova v 250. in 251. členu slovenske ustave, uresničene. V dobrih odnosih med narodnostma so preseženi goli pravni predpisi.

Povzetek

FUNKCIONALNOST JEZIKA

Raziskali smo možnost uporabe jezika pri stikih posameznika z elementi družbenega življenja. Ugotovili smo, da lahko prebivalstvo zadovoljuje skoraj vse svoje potrebe v jeziku, ki ga bolje obvlada, edino zdravnik in živinozdravnik govorita samo slovensko.

Raziskali smo tudi, kakšen jezik govore pripadniki narodnosti doma in na delovnem mestu: ali govore samo madžarski ali samo slovenski ali oboje. V narodnostno mešanem kraju Prosenjakovci je število tistih, ki govore oba jezika, največje. Zagotovljene so tudi pravice po 250. in 251. členu ustave SRB.

K a z a l o	Stran
Uvodna beseda	1
Prirodnogeografski elementi v okolici Prosenjakovec	
Splošne socialnogeografske karakteristike in demografska struktura prebivalstva v Prosenjakovcih in Selu	9 15
Socialnoekonomska analiza prebivalstva	20
Zaposlitvena struktura prebivalstva in dnevna migracija	25
Izobrazbena struktura prebivalstva	28
Kmetijstvo in kmetijska izraba zemlje v katasterskih občinah Prosenjakovci in Selo	33
Sezonska zaposlovanje prebivalstva v Prosenjakovcih in Selu	40
Zgradbena struktura vasi Prosenjakovci in Selo	45
Centralne funkcije vasi Prosenjakovci	49
Funkcionalnost jezika na narodnostno mešanem ozemlju	53
Karte v prilogi	

PROSENJAKOVCI – starostna struktura aktivnega kmečkega prebivalstva leta 1974

MADŽARI

MOŠKI

ŽENŠKE

SLOVENCİ

MOŠKI

ŽENSKE

MEŠANO

MOŠKI

ŽENSKE

NAD 80

70

60

50

40

30

20

15

ČLAN POLKMEČKEGA GOSPODINJSTVA

-II- KMEČKEGA

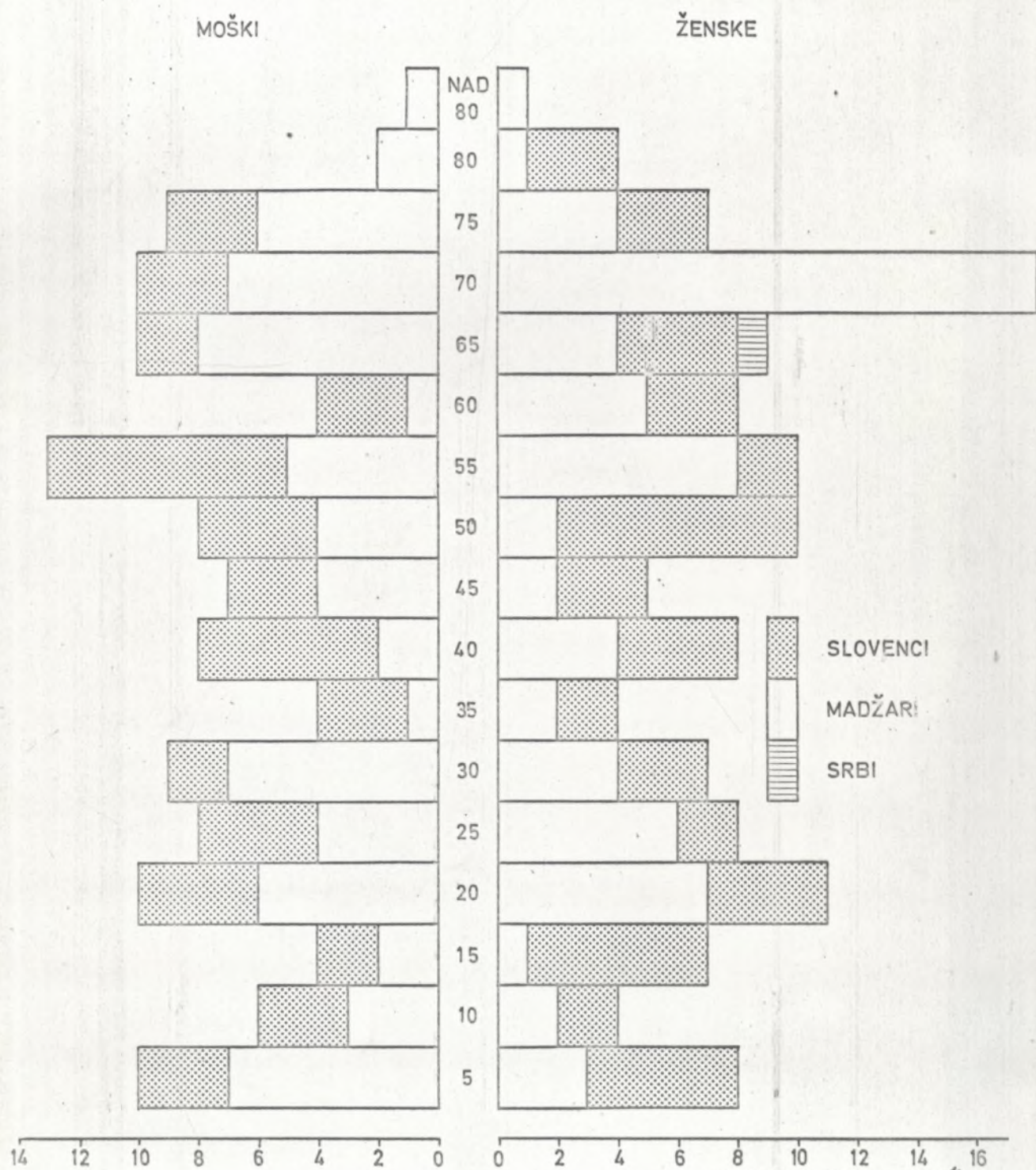
-II-

6 4 2 0 0 2 4 6 8 10 12

4 2 0 0 2 4

6 4 2 0 0 2 4 6

PROSENJAKOVCI – starostna piramida leta 1974

NARODNOSTNA STRUKTURA NASELIJ IN NEAGRARNE DEJAVNOSTI V OKOLICI PROSENJAKOVEC

